

ابعاد رتبه‌بندی اعتباری بانک‌های ایران

محمد جواد محقق‌نیا^۱ / وجه الله قربانی‌زاده^۲ / محمد خان‌زاده^۳

چکیده

یکی از اصلی‌ترین چالش‌های حال حاضر بازار پول و سرمایه کشور عدم شناسایی، تعیین و افشای ریسک‌های اعتباری بانک‌ها، نهادها و ابزارهای تأمین مالی کننده از این بازارها و متعاقباً عدم آشنایی کافی سرمایه‌گذاران با ریسک‌های موجود آنها می‌باشد. اخیراً چند مؤسسه رتبه‌بندی مجوز فعالیت خود را از سازمان بورس دریافت کرده‌اند و نیازمند الگوهای متفاوت رتبه‌بندی برای انواع مؤسسه‌ها می‌باشند. در این پژوهش تلاش شده است با بررسی مدل‌های مورد استفاده مؤسسات اصلی رتبه‌بندی و بررسی پژوهش‌های مختلف و ادبیات نظری مرتبط با این موضوع و با عنایت به شرایط بومی، الگویی برای رتبه‌بندی اعتباری بانک‌های پذیرفته شده در بازار سرمایه کشور ارائه گردد. این تحقیق در بخش مطالعه تطبیقی توصیفی و از لحاظ هدف تحقیق با توجه به اینکه در تلاش برای تعریف الگوی رتبه‌بندی اعتباری بانک‌ها می‌باشد از نوع کاربردی و توسعه‌ای می‌باشد. گام اول در ارائه این الگو، شناسایی ابعاد و مؤلفه‌ها و شاخص‌های رتبه‌بندی می‌باشد که بعد از مطالعه مبانی نظری حاکم و در قالب سوالاتی مورد نظرخواهی خبرگان قرار داده شده و نظرات ابرازی ایشان با استفاده از تکنیک دلفی و با هدف کسب اجماع مورد ارزیابی قرار گرفت. در نهایت الگوی نهایی بدست آمده شامل ۵ بعد به شرح بعد رتبه اعتباری مستقل با ۶ مؤلفه‌های کیفیت دارایی، وضعیت تأمین مالی و نقدینگی، وضعیت سودآوری و سرمایه، وضعیت رقابتی، وضعیت ریسک و وضعیت مدیریت و ۶۰ شاخص، بعد سایر ویژگی‌های کیفی با ۱۰ شاخص، بعد رتبه حمایت نهادی با ۴ شاخص، بعد رتبه حمایت دولت با ۴ شاخص و بعد رتبه اعتباری کشور با دو شاخص می‌باشد.

واژگان کلیدی: بازار سرمایه، رتبه‌بندی اعتباری، ابعاد رتبه‌بندی، روش دلفی، الگوی رتبه‌بندی

طبقه‌بندی موضوعی: C21, C51, C52

۱. استادیار دانشکده مدیریت و حسابداری دانشگاه علامه طباطبائی

۲. دانشیار دانشکده مدیریت و حسابداری دانشگاه علامه طباطبائی.

۳. دانشجوی دکتری حسابداری دانشگاه علامه طباطبائی. (نویسنده مسئول) khanzadeh.m@gmail.com

۱- مقدمه

سرمایه گذاری در بخش های مختلف و بازارهای گوناگون مالی همواره دارای ریسک ها و ابهامات زیادی است که شناخت آن ها به تحلیل های تخصصی نیاز دارد. در کشورهای مختلف، تحلیل و اظهار نظر راجع به ریسک اعتباری شرکت ها و اوراق بهادار منتشر شده آنها توسط مؤسسات رتبه بندی صورت می پذیرد. در واقع مؤسسات رتبه بندی فضای تأمین مالی را شفاف تر می کنند. خدمات این مؤسسات، باعث می شود تا هزینه تحلیل اطلاعات برای سرمایه گذاران کاهش یابد، منابع مالی به شکل بهینه تر به فعالیت های اقتصادی تخصیص یابد، حجم تأمین مالی در اقتصاد افزایش یابد، نقد شوندگی اوراق بهادار بهبود یافته و در نهایت رشد و تولید اقتصادی تقویت شود.

رتبه بندی انواع مختلفی دارد. در خصوص بانک ها مشخصا به دو دسته می توان اشاره کرد. دسته اول رتبه هایی است که توسط مؤسسات رتبه بندی ملی و بین المللی منتشر می شود و دسته دیگر را رتبه بندی نهادهای حاکمیتی نظام پولی تشکیل می دهند که با رویکرد پایش ریسک در سطوح خرد و کلان نظام مالی، به رتبه بندی بانک ها و مؤسسات اعتباری می پردازند. از اهم تفاوت های اصلی این دو نوع رتبه بندی یکی آن است که انتشار عمومی رتبه بندی نهادهای نظارتی به دلیل ریسک های موجود به خصوص احتمال سرایت ریسک به سایر نهادهای مالی، امری مرسوم نیست و صرفاً به صورت محرمانه در بخش هایی از فرآیند نظارت کاربرد دارد و دوم اینکه شاخص های مورد استفاده نهادهای نظارتی با شاخص های مؤسسات رتبه بندی اعتباری می تواند متفاوت باشد.

امروزه با توجه به افزایش ورشکستگی بانک ها حتی در اقتصادهای بسیار توسعه یافته، ارزیابی توان مالی بانک ها در ایفای تعهداتشان اهمیت پیدا کرده است و بانک های مرکزی همواره به دلیل سرعت سرایت ورشکستگی بانک ها به سایر بخش ها و ایجاد بحران مالی همواره نگران این صنعت هستند.

فربه کردن سیستم های نظارتی لزوماً پاسخی درخور به این نگرانی ها نمی باشد و بانک مرکزی و وزارت اقتصاد و سایر نهادهای ذیربط می توانند با برون سپاری بخشی از وظایف از جمله الزام به رتبه بندی اعتباری بانک ها توسط مؤسسات رتبه بندی خصوصی و استفاده از نتایج آن به خوبی دغدغه های لازم را پوشش دهند. تجربه موفق سازمان بورس در تعیین رکن متولی در کنار رکن حسابرس در صندوق های سرمایه گذاری به خوبی می تواند از طرف بانک مرکزی هم مورد استفاده قرار بگیرد و از مؤسسات رتبه بندی اعتباری به عنوان رکن نظارتی و هشدار دهنده ریسک اعتباری و از ارکانی مشابه رکن متولی صندوق ها به عنوان رکن نظارتی و هشدار دهنده عدم رعایت مقررات و

بخشنامه‌های مربوطه استفاده نماید. این ارکان به دلیل نداشتن ملاحظات ارکان نظارتی حتی به مراتب مفیدتر از واحد‌های مربوطه در بانک مرکزی می‌توانند عمل نمایند.

بانک‌ها در تخصیص منابع به دنبال ارزیابی مشتریان هستند و مشتریان هم به دانستن ریسک اعتباری بانک و تفکیک آن از سایر بانک‌ها نیاز دارند. مشخص کردن ریسک اعتباری هر بنگاهی به یک الگوی رتبه‌بندی نیاز دارد که مؤسسه رتبه‌بندی اعتباری بر اساس آن اقدام به رتبه‌بندی نماید و چنین الگویی به راحتی و ارزانی در دسترس نیست. مؤسسه‌های رتبه‌بندی تازه تاسیس شده که مجوز خود را از سازمان بورس دریافت کرده‌اند به چنین الگوهای نیاز دارند.

در زمینه رتبه‌بندی بانک‌ها توسط مؤسسات رتبه‌بندی، دو نوع رتبه‌بندی وجود دارد. رتبه اعتباری مستقل^۴ یا توان مالی^۵ و رتبه‌بندی جامع^۶ یا اعتباری^۷. در رتبه‌بندی مستقل بانک، توان مالی ذاتی بانک بدون در نظر گرفتن عوامل حمایتی بیرونی مانند حمایت سهامداران مورد ارزیابی قرار می‌گیرد اما در رتبه‌بندی جامع یا اعتباری، علاوه بر توانایی مالی ذاتی، احتمال و میزان حمایت بیرونی نهادی، دولتی و ریسک اعتباری کشوری نیز مورد ارزیابی قرار می‌گیرد و رتبه کلی بانک بر آن اساس تعیین می‌گردد (جعفری، ۱۳۹۶، ۱۰۴).

در این تحقیق برای اولین بار تلاش شده است با بررسی متدولوژی‌های مؤسسات بزرگ رتبه‌بندی اعتباری برای رتبه‌بندی اعتباری بانک‌ها و همچنین بررسی پژوهش‌های مختلف انجام شده و ادبیات نظری مرتبط و شرایط خاص بانک‌داری ایران، الگویی برای رتبه‌بندی اعتباری بانک‌ها ارائه گردد. جهت آشنایی بیشتر محققین، به کسب و کار رتبه‌بندی اعتباری و الگوی کلی رتبه‌بندی اعتباری مورد استفاده سه مؤسسه بزرگ رتبه‌بندی اعتباری دنیا نیز اشاره شده است. پرسش اصلی این پژوهش عبارت است از:

الگوی رتبه‌بندی اعتباری بانک‌های پذیرفته شده در بازار سرمایه ایران چگونه است؟

و با توجه پرسش اصلی، پرسش‌های فرعی پژوهش عبارت است از:

- ابعاد الگوی رتبه‌بندی اعتباری بانک‌های پذیرفته شده در بازار سرمایه ایران کدام است؟

- مولفه‌ها و شاخص‌های الگوی رتبه‌بندی اعتباری بانک‌های پذیرفته شده در بازار سرمایه

ایران کدام است؟

4 Stand-alone rating

5 Financial strength

6 All-in-rating

7 Credit rating

- سهم هر یک از ابعاد، مولفه‌ها و شاخص‌های الگوی رتبه‌بندی اعتباری بانک‌های پذیرفته شده در بازار سرمایه ایران کدام است؟
رتبه‌بندی اعتباری بانک‌های پذیرفته شده در بازار سرمایه ایران کدام است؟

کسب و کار رتبه‌بندی اعتباری

کسب و کار رتبه‌بندی اعتباری با تاسیس نخستین مؤسسه رتبه‌بندی توسط جان مودی^۸ و با رتبه‌بندی اوراق قرضه شرکتها در ۱۹۰۹ ایجاد شد اما اثرگذاری مهم خودش را در بازارهای مالی از ۱۹۳۱ شروع کرد. با گسترش بازارهای سرمایه در دهه ۱۹۷۰، این مؤسسات در خارج از آمریکا نیز مطرح شدند. مستند به جستجوهای انجام شده در حال حاضر بیش از ۱۵۰ مؤسسه رتبه‌بندی اعتباری در ۳۰ کشور جهان وجود دارد و بیش از ۹۶ درصد از بازار جهانی مؤسسات رتبه‌بندی اعتباری در اختیار سه مؤسسه بزرگ مودیز، اس‌اند‌پی و فیچ قرار دارد که هر سه در ایالات متحده قرار دارند (صاحبقرانی، ۴۲۸، ۱۳۹۷).

۳- بیان مسأله

در دنیا مؤسسات بزرگی چون استاندارد اند پورز^۹، مودیز^{۱۰} و فیچ^{۱۱} برای رتبه‌بندی اعتباری شرکت‌ها وجود دارند و سرمایه‌گذاران از رتبه‌ارائه شده توسط آنها به عنوان ورودی تصمیم‌گیری استفاده می‌کنند. اخیراً سه مؤسسه رتبه‌بندی پیرو فرخوان اعطای مجوز مؤسسات رتبه‌بندی مورخ ۱۳۹۵/۰۸/۱۸ فعالیت خود را شروع کرده‌اند. بی‌شک اولین نیاز این مؤسسات، داشتن الگویی برای رتبه‌بندی اعتباری خواهد بود. تدوین الگوی بومی و خرید یک الگوی تدوین شده از مؤسسات رتبه‌بندی اعتباری از راهکارهای بدست آوردن الگوی مورد نیاز می‌باشد و این تحقیق به دنبال تدوین الگویی برای رتبه‌بندی اعتباری بانک‌های پذیرفته شده در بازار سرمایه ایران می‌باشد.

⁸ John Moody

⁹ Standard & Poor's

¹⁰ Moody's

¹¹ Fitch

۳-۱- بررسی روش‌های مؤسسات رتبه‌بندی بزرگ دنیا

۳-۱-۱- ابعاد مورد نظر مؤسسه رتبه‌بندی اعتباری اس اند پی^{۱۲} برای رتبه‌بندی اعتباری بانک‌ها

این مؤسسه رتبه‌بندی توان مالی بانک را تحت عنوان پروفایل اعتباری مستقل بانک و به عنوان بخشی از فرایند رتبه‌بندی اعتباری بانک انجام می‌دهد. پروفایل اعتباری مستقل بانک عقیده این مؤسسه را در خصوص ارزش اعتباری یک بانک یا شرکت بدون دخالت بالقوه از طرف سهامداران یا شرکتهای تابعه و دولت نشان می‌دهد و این کار بخش مهمی از رتبه‌بندی اعتباری بانک از نظر اس اند پی است. شکل ذیل نمای کلی متدولوژی رتبه‌بندی بانک توسط اس اند پی را نشان می‌دهد.

جدول ۱. متدولوژی رتبه‌بندی اعتباری مؤسسه اس اند پی

رتبه ناشر	حمایت خارجی	ابعاد اختصاصی بانک	ابعاد کلان
	حمایت شرکت‌های هم‌گروه	وضعیت تجاری	رتبه ریسک اقتصاد
	حمایت دولت	سرمایه و سود	رتبه ریسک صنعت
		موقعیت ریسک	
ICR		تأمین مالی و نقدینگی	BICRA score
		Banking Industry Country Risk Assessment = BICRA score	
		Issuer Credit Rating=ICR	

منبع: Standard & Poor's (2013). How we rate banks

۳-۱-۲- ابعاد مورد نظر مؤسسه رتبه‌بندی اعتباری فیچ^{۱۳} برای رتبه‌بندی اعتباری بانک‌ها

مؤسسه رتبه‌بندی فیچ توان مالی بانک‌ها را تحت عنوان رتبه‌بندی تداوم حیات بانک‌ها منتشر می‌کند. رتبه‌بندی تداوم حیات در واقع ارزیابی اولیه فیچ از ارزش اعتباری مستقل و ذاتی بانک را نشان می‌دهد. این رتبه‌بندی در کنار رتبه‌بندی حمایت، یکی از اجزای اصلی رتبه‌بندی اعتباری است که موضوع اصلی این پژوهش می‌باشد. شکل ذیل، متدولوژی رتبه‌بندی مؤسسه فیچ و جایگاه رتبه‌بندی تداوم حیات در این متدولوژی را نشان می‌دهد.

¹² S&P

¹³ Fitch

جدول ۲. متدولوژی "فیچ" در رتبه بندی اعتباری بانک ها

رتبه بندی حمایت با مقیاس (۱-۵) بر مبنای حمایت بیرونی	رتبه بندی تداوم حیات بر مبنای توان ذاتی	
رتبه بالقوه نکول بلند مدت ناشر (با مقیاس AAA)	کف رتبه حمایتی (با مقیاس AAA) بر مبنای حمایت دولتی	پروفایل مالی
مولفه های اصلی رتبه بندی	مولفه های اصلی رتبه بندی	مولفه های اصلی رتبه بندی
توانایی سهامداران برای حمایت	توانایی دولت برای حمایت	محیط عملیاتی
تمایل سهامداران برای حمایت	تمایل دولت برای حمایت از بخش بانکی	پروفایل شرکت
محدودیت های مقرراتی کشوری	تمایل دولت برای حمایت از بانک خاص	مدیریت
رتبه بندی نکول بلند مدت ناشر با مقیاس (AAA) بر مبنای رتبه بندی تداوم حیات و رتبه بندی حمایت		

منبع: Fitch Ratings (2016). Bank Rating Criteria

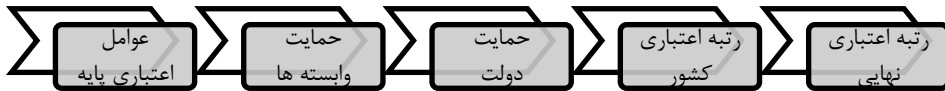
همچنین عوامل موثر بر رتبه بندی از نظر مؤسسه فیچ به شرح ذیل می باشد .

جدول ۳. عوامل موثر در رتبه بندی از نظر مؤسسه فیچ

مشخصات مالی	اشتهای ریسک	مدیریت و استراتژی	مشخصات شرکت	محیط عملیاتی
کیفیت دارایی	استاندارد های پذیره نویسی	کیفیت مدیریت	ارزش فرانشیز	رتبه دولتی
درآمد و سود آوری	کنترل های ریسک	حاکمیت شرکتی	مدل کسب و کار	محیط اقتصادی
سرمایه و اهرم مالی	رشد	اهداف استراتژیک	ساختار سازمانی	بازار های مالی
تأمین مالی و نقدینگی	ریسک بازار	عملیات		چارچوب مقرراتی

منبع: Fitch Ratings (2016). Bank Rating Criteria

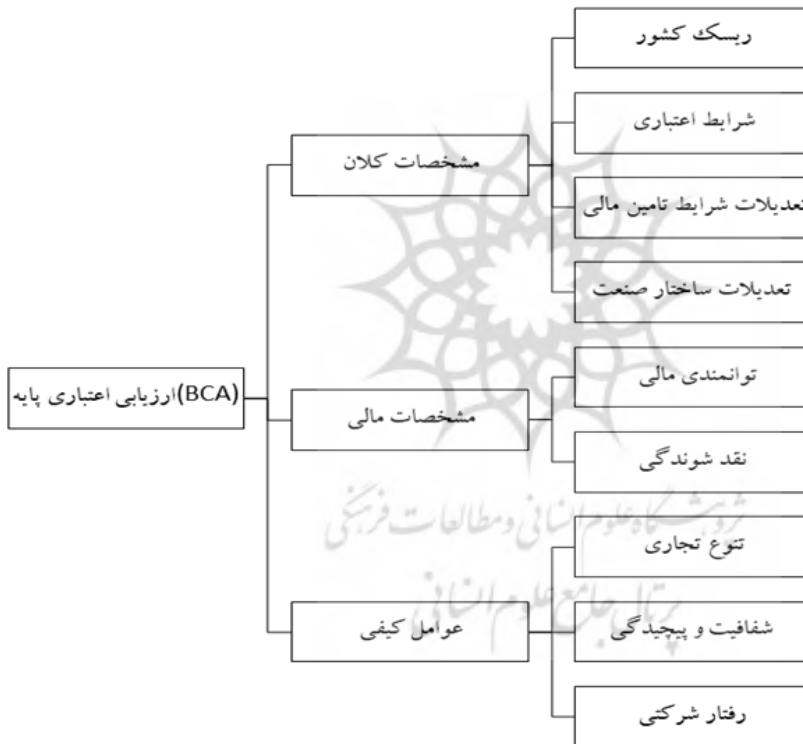
۳-۱-۳- ابعاد مورد نظر مؤسسه رتبه بندی اعتباری مودیز^{۱۴} برای رتبه بندی اعتباری بانک ها این مؤسسه برای تعیین رتبه اعتباری شرکت ها به تحلیل کیفی و کمی عوامل اثرگذار می پردازد و در این راستا برای عوامل کیفی به عوامل صنعت، وضعیت رقابتی و پیشینه مدیریت توجه می کند. از طرفی وضعیت سودآوری، نقدینگی و جریان نقدی، نسبت های پوششی و اهرمی را برای رسیدن به تحلیل مالی مورد ارزیابی قرار می دهد. مدل اصلی رتبه بندی اعتباری مؤسسه مودیز بر اساس الگوی کلی ذیل می باشد.

منبع: Moody's investor service (2016), Bank Rating Methodology

شکل ۱. ابعاد رتبه‌بندی اعتباری از دیدگاه مودیز

و وزن اصلی رتبه‌بندی بر اساس عوامل اعتباری پایه یا توان مالی می‌باشد. مؤلفه‌های تشکیل دهنده ارزیابی اعتباری پایه نیزه شرح نمودار ذیل است. البته هر کدام از مؤلفه‌های اصلی نیز از مؤلفه‌های فرعی مجزایی تشکیل شده است که در حالت کلی به این شرح می‌باشد.

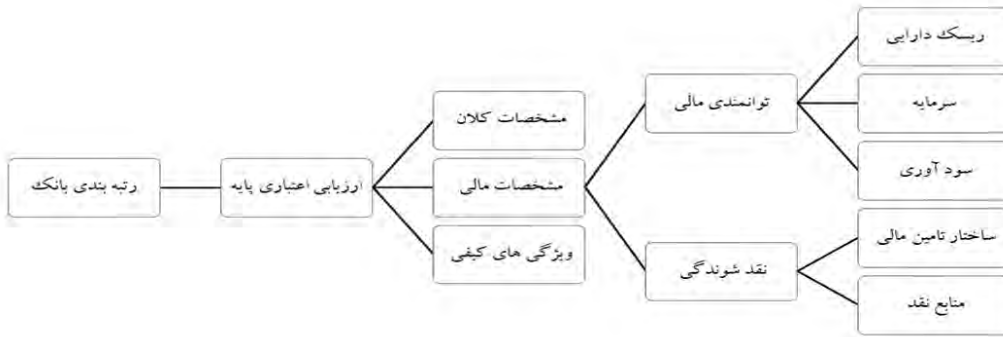

شکل ۲. مؤلفه‌های ارزیابی اعتباری پایه از دیدگاه مودیز

منبع: Moody's investor service (2016), Bank Rating Methodology

شکل ذیل نیز شاخص های تشکیل دهنده دو مولفه توانمندی مالی^{۱۵} و نقدینگی^{۱۶} را نشان می

دهند.

شکل ۳. شاخص های پروفایل مالی ارزیابی اعتباری پایه از دیدگاه مودیز

منبع: Moody's investor service (2016), Bank Rating Methodology.

۴- پیشینه تحقیق

برای تعیین رتبه اعتباری شرکت ها و بنگاه های اقتصادی، عوامل متعددی حائز اهمیت است. اگرچه مؤسسات رتبه بندی مختلف هر یک برای تعیین رتبه اعتباری شرکت ها، متغیرهای متفاوتی را مد نظر قرار می دهند اما همه آنها بر این باورند که وضعیت اعتباری شرکت ها ناشی از عوامل سطح شرکت یعنی وضعیت مالی شرکت (تحلیل کمی) و عوامل بیرونی شرکت یعنی وضعیت کسب و کار (تحلیل کیفی) می باشد. اگرچه مؤسسات رتبه بندی اعتباری ادعا می کنند که در فرآیند تصمیم گیری رتبه، به معیارهای مالی و غیرمالی توجه می کنند، معیارهای رتبه بندی آنها به صورت صریح مشخص نیست (شاهرخی، ۱۳۹۵، ۱۳۲). در خصوص رتبه بندی بانک ها و شرکت ها تحقیقات متعددی نیز صورت گرفته است و هر کدام از آنها جنبه های مختلف رتبه بندی را مورد بررسی قرار داده اند. بخشی از تحقیقات انجام شده به شرح جداول ذیل می باشد.

¹⁵ Solvency

¹⁶ Liquidity

جدول ۴-پیشینه تحقیقات داخلی

محقق	موضوع	مشخصات	روش تحقیق	اهم نتایج
قاسم پور (۱۳۹۶)	رتبه بندی بانک های خصوصی ایران براساس مدل کملز با استفاده از	راهبرد مدیریت مالی مقاله ۵، دوره ۵، شماره ۳ - شماره پیاپی ۱۸، پاییز ۱۳۹۶، صفحه 99-118	دلفی فازی - تاپسیس	در این تحقیق تمامی بانک های پورسی و فرابورسی فعال در نظام بانکی کشور، بر مبنای مقادیر شاخص های استخراج شده از صورت های مالی حسابرسی شده پنج سال اخیر منتشر شده در سایت کدال، سال های ۱۳۹۰-۱۳۹۴، رتبه بندی گردیدند. نتایج حاصل نشان می دهد، به ترتیب بانک های خاورمیانه، پاسارگاد، قوامین، کارآفرین و سینا در بر اساس اطلاعات پنج سال اخیر عملکرد مطلوب تری نسبت به سایر بانک های مورد مطالعه داشته اند.
جعفری (۱۳۹۶)	مدلی برای ارزیابی توان مالی بانک های ایرانی	راهبرد مدیریت مالی، سال ۵، شماره ۱۷، صص ۱۳۳-۱۰۱	دلفی -تحلیل عاملی	مدل نهایی به دست آمده شامل ۴ بُعد، ۸ مؤلفه و ۵۱ شاخص می باشد که می تواند به عنوان مدلی بومی و بدیع برای ارزیابی توان مالی بانک های ایرانی مورد استفاده قرار گیرد. نتایج برآورد مدل تحلیل عاملی تاییدی نشان داد که بُعد وضعیت مالی، با ۳۲ درصد وزن، بیشترین سهم را در میان ابعاد انعکاس دهنده توان مالی بانک های ایرانی دارد. پس از بُعد وضعیت مالی، ابعاد وضعیت رقابتی، وضعیت مدیریت و وضعیت ریسک به ترتیب با اوزان ۲۶، ۲۵ و ۱۶ در رتبه های بعدی قرار گرفتند.
شاهرخی (۱۳۹۴)	نظام رتبه بندی اعتباری شرکت ها در دنیا	فصلنامه پژوهش حسابداری مقاله ۱۸، دوره ۴، شماره ۴، بهار ۱۳۹۴، صفحه 131-148	دلفی - تحلیل پوشش داده ها	روش این تحقیق به صورت مروری می باشد و هدف آن مطالعه نظام رتبه بندی اعتباری در سطح جهانی شامل سه مؤسسه رتبه بندی برتر و دو مؤسسه رتبه بندی ایران است.

این مطالعه به انواع رتبه بندی بانک ها از دیدگاه مؤسسه بنکر، روش کملز سازمان مدیریت صنعتی و روش مؤسسه اعتباری مودیز پرداخته است		بانک سپه	ضرورت تدوین الگوی رتبه بندی بانک ها و ارائه مدل پیشنهادی	اسلامی (۱۳۹۰)
<p>اهم موارد استفاده شده از الگوی کلی پیشنهادی مؤسسات بزرگ رتبه بندی اعتباری و به آدرس های ذیل می باشد</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Credit Ratings Assignment Methodology. (www.ICAP.Gr) 2. Fitch Ratings (2006). Bank Rating Criteria. (www.fitchratings.com) 3. Moody s investor service (2016), Bank Rating Methodology, (www.moodys.com) 4. Morningstar (2016), Bank Credit Rating Methodology, (http://news.morningstar.com) 5. Scope Rating (2016), Bank Rating Methodology, (www.scoperatings.com) 6. Standard & Poor's (2013). How we rate banks: (www.standardandpoors.com)) 				

۵-روش شناسی تحقیق

این پژوهش بر اساس هدف یک پژوهش توسعه ای - کاربردی و بر اساس نحوه گردآوری داده ها یک پژوهش توصیفی-پیمایشی می باشد و برای تدوین الگو از چارچوب اسکوب^{۱۷} استفاده شده است. بر اساس این چارچوب در خصوص ایجاد شاخص دو دیدگاه وجود دارد. دیدگاه اول قیاسی، تقسیم بندی منطقی یا دسته بندی از بالا و دیدگاه دوم استقرایی یا دسته بندی از پایین نامیده می شود. با توجه به شناخت ابعاد رتبه بندی از طریق مرور ادبیات، دیدگاه قیاسی و با توجه به استفاده از پاسخ خبره ها برای توسعه شاخص ها، دیدگاه استقرایی مورد نیاز بود و لذا در این پژوهش از ترکیب روش قیاسی و استقرایی استفاده شده است. همچنین به دلیل نیاز به پاسخ های هیات خبره از پیمایش دلفی استفاده شده است. در روش تحقیق دلفی - که یک مدل معتبر علمی و شناخته شده برای نظر خواهی است، نظر و عقیده صاحب نظران منتخب درباره ی موارد مشخص شده جمع آوری می گردد.

همچنین با توجه به عنوان و موضوع پژوهش، بانک هایی مورد بررسی قرار گرفت که در بازار سرمایه ایران و در یکی از بازار های شرکت بورس یا فرا بورس پذیرفته شده است و با توجه به موضوع پژوهش حاضر، که در پی ارائه الگویی به منظور رتبه بندی اعتباری بانک های پذیرفته شده در بازار سرمایه با استفاده از روش دلفی است، افراد متخصص خبره و صاحب نظر بانکی اعم از مدیران و کارشناسان ارشد به روش قضاوتی به عنوان نمایندگان جامعه مورد نظر انتخاب شدند که در این پژوهش از آنان به عنوان "اعضای گروه دلفی" یاد می شود و موضوع نظر خواهی از اعضای دلفی در خصوص موارد ذیل بود:

¹⁷ Schwab

- بررسی ابعاد رتبه‌بندی اعتباری بانک‌ها در بازار سرمایه ایران؛
- تعیین مؤلفه‌های الگوی طراحی شده؛
- تعیین انواع شاخص‌ها به منظور تکمیل فرآیند رتبه‌بندی اعتباری بانک‌ها در بازار سرمایه ایران؛
- تعیین وزن ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌ها از طریق تحلیل سلسله مراتبی

همچنین مراحل انجام تحقیق به شرح ذیل بوده است.

الف- مطالعه مبانی نظری شامل مطالعه متون آکادمیک و بررسی ادبیات موضوع و همچنین بررسی متدولوژی رتبه‌بندی اعتباری بانک‌ها توسط مؤسسات رتبه‌بندی بین‌المللی و ملی برای شناسایی مدل مفهومی اولیه

ب- طراحی پرسشنامه بر اساس ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های شناسایی شده

ج- نظرخواهی از خبرگان شناسایی شده شامل مدیران ارشد، مدیران میانی، کارشناسان و اعضای هیات علمی و دانشجویان

د- نظرخواهی مجدد در خصوص موارد عدم توافق قطعی و عدم اجماع

د- تدوین ویژگی‌های کلیدی و ارائه الگوی اولیه

۶- تحلیل داده‌های تحقیق و آزمون‌های انجام شده

پس از اخذ پرسشنامه‌های ارسال شده به خبرگان از آزمون‌های زیر برای تحلیل نتایج پرسشنامه استفاده شد. یکی از معروفترین معیارهای سنجش پایایی، استفاده از معیار آلفای کرونباخ است مقدار آلفا برای پرسشنامه تحقیق ۰/۸۷۴ بدست آمده که نشانگر پایایی بالای پرسشنامه است. سایر آزمونهای انجام شده به شرح ذیل می‌باشد.

۶-۱- آزمون دوجمله‌ای:

برای تایید یا رد سوالات مطرح شده از خبرگان

در صورتی که متغیر تصادفی به صورت دوزده ای اندازه گیری شود (مخالف و موافق، یا بلی یا خیر) به منظور تجزیه تحلیل اطلاعات از آزمون‌های گسسته یا ناپارامتری استفاده می‌شود. از آنجا که در سوال‌های پرسشنامه تنظیمی در این رساله، از پاسخ دهندگان خواسته شده بود که نظر خود را در مورد هر یک از سوالات، به صورت موافق و مخالف اعلام کنند می‌توان از آزمون دوجمله‌ای برای

تحلیل پاسخ ها استفاده کرد. با توجه به نتیجه این آزمون چارچوب کلی مدل رتبه بندی اعتباری بانک های اسلامی مورد تایید خبرگان بوده و مولفه ها اصلی و فرعی و مطرح شده نیز با نسبت بالایی مورد تایید خبرگان قرار گرفت که این امر حاکی از این موضوع است که از دیدگاه خبرگان چارچوب کلی الگوی رتبه بندی اعتباری بانک ها مورد تایید است.

۶-۲-آزمون T یک نمونه‌ای:

برای آگاهی از میزان موافقت خبرگان با موضوع مطروحه در هر سؤال با هدف حصول اطمینان از پاسخ موافق

برای ارزیابی شدت موافقت نظرات پاسخ دهندگان به پرسشنامه، از آزمون t یک نمونه ای استفاده می شود. بر اساس امتیازهای درج شده در پیوستار مربوط به هر سؤال که از یک تا هفت تعیین گردیده است، هر کدام از پاسخ دهندگان پس از اعلام موافقت با موضوع سؤال، یکی از امتیازهای موجود در فاصله یک تا هفت را برای تعیین میزان موافقت خود، مشخص نموده است. برای حصول اطمینان از شدت موافقت یا مخالفت، امتیاز سه و نیم به بالا (میانگین یک تا هفت) به عنوان ملاک ارزیابی انتخاب شد و امتیازهای تخصیص یافته با استفاده از آزمون t مورد بررسی قرار گرفت. ادعای اصلی این بود که هر کدام از مولفه های فرعی، مولفه های اصلی را و هر یک از مولفه های اصلی، ابعاد را به میزان زیادی می سنجد. با در نظر گرفتن جوابهای ۲۸ نفر از پاسخ دهندگان، تعداد پاسخهای موافق، میانگین و انحراف معیار پاسخ ها، مقدار آماره و درجه آزادی، در تمام موارد به استثنای سه مورد آماره آزمون بیشتر از ۱,۶۴ می باشد. به عبارت دیگر خبرگان در مورد سؤال های فوق با اطمینان کافی موافقت نکرده اند.

۶-۳-آزمون کلموگروف-اسمیرنف:

به منظور تشخیص وجود یا عدم وجود اجماع در بین خبرگان راجع به موضوع مطروحه برای تشخیص وجود یا عدم وجود اجماع در بین خبرگان راجع به سوالات، از آزمون یک نمونه ای کلموگروف-اسمیرنف استفاده میشود. آزمون یک نمونه ای کولموگروف-اسمیرنف آزمونی از نوع نیکویی برازش بوده و روش ناپارامتری ساده ای برای تعیین همگونی اطلاعات تجربی با توزیعهای آماری منتخب است. این آزمون درجه موافقت توزیع یک مجموعه مقادیر نمونه ای (یعنی نمرات مشاهده شده) و توزیع نظری معینی را می سنجد. آنجا که در تحقیق حاضر، تعیین میزان شدت موافقت یا

مخالفت پاسخ دهندگان در پیوستار مربوط به هر سوال با تعیین کردن یکی از امتیازات یک تا هفت خواسته شده است، برای آزمون یکنواختی یا عدم یکنواختی توزیع نمونه‌ها، از آزمون یک نمونه ای کولموگروف - اسمیرنف استفاده شده است و نتیجه گیری انجام شده این بود به غیر از سوالات ۱۶، ۴۶ و ۵۷ تمام مقادیر p-value کمتر از نیم درصد است. مفهوم کمتر از نیم درصد بودن این است که پاسخ سوالات مختلف از توزیع یکسانی پیروی نمیکند و نرمال نیست. بنابراین فرض صفر آماری مبنی بر توزیع یکنواخت داده‌ها رد می‌گردد. سوالات ۱۶، ۴۶ و ۵۷ در معرض نظر تیم دلفی قرار گرفت و در مرحله دوم p-value کمتر از نیم درصد بود و مورد تایید قرار گرفت.

۶-۴- آزمون کروسکال - والیس:

به منظور تشخیص همسان بودن پاسخ‌ها آزمون کروسکال - والیس که یک آزمون غیر پارامتری و از سری آزمون‌های آنالیز واریانس محسوب می‌شود، برای مقایسه‌های سه و بیشتر از سه گروه استفاده می‌گردد. روش کروسکال - والیس این فرضیه را آزمون می‌کند که k گروه نمونه، از یک جامعه آماری مشترک یا جامعه آماری شبیه به هم - با توجه به میانگین‌ها - استخراج شده‌اند. آنالیز واریانس یک طرفه کروسکال - والیس با استفاده از رتبه‌ها، آزمون فوق‌العاده مفیدی برای تصمیم‌گیری درباره این است که آیا k نمونه مستقل، از جامعه‌های آماری مختلف هستند یا نه؟ بدیهی است که نمونه‌ها بدون استثناء اختلافاتی با یکدیگر دارند ولی سوال این است که آیا اختلافات مشاهده شده در نمونه‌ها نماینده اختلافات موجود در جوامع هستند یا ناشی از شانس و تصادف‌اند؟ با توجه به نتایج بدست آمده، نظرات گروه‌های سه گانه الف - مدیران ارشد، ب - مدیران میانی و کارشناسان و ج - اعضای هیات علمی و دانشجویان (سه گروه خبرگان) راجع به مورد سوال همسان بوده است و توزیع پاسخهای آنها یکسان است.

ابعاد و مولفه‌های پیشنهادی و فرایند تعیین رتبه

ابتدا مدل مفهومی اولیه رتبه‌بندی اعتباری با بررسی‌های گسترده و استخراج ابعاد، مولفه‌ها و شاخص‌ها پر کاربرد مرتبط تهیه شد سپس این مدل در سه مرحله روایی سنجی و بومی سازی شد. در مرحله اول با برگزاری جلسات اولیه با خبرگان اصلاحات برای روایی محتوایی ابعاد، مولفه‌ها و شاخص‌ها انجام شد و سپس در مرحله دوم اعتبار سنجی ساختاری مدل با کمک خبرگان حوزه بانکی اعم از کارشناسان بانکی و دانشگاهی صورت پذیرفت و در مرحله آخر قابلیت اطمینان ابعاد و کل مدل مورد بررسی قرار گرفت. مدل نهایی شامل ۵ بعد است. ۱- بعد رتبه اعتباری مستقل با ۶ مولفه‌های

کیفیت دارایی، وضعیت تأمین مالی و نقدینگی، وضعیت سودآوری و سرمایه، وضعیت رقابتی، وضعیت ریسک و وضعیت مدیریت و ۶۰ شاخص، ۲- بعد سایر ویژگی‌های کیفی با ۱۰ شاخص، ۳- بعد رتبه حمایت نهادی با ۴ شاخص، ۴- بعد رتبه حمایت دولت با ۴ شاخص و ۵- بعد رتبه اعتباری کشور با دو شاخص می‌باشد.

جدول ۵. ابعاد، مولفه و شاخص‌های پیشنهادی و اوزان آنها

ابعاد	وزن	مولفه‌ها شاخص‌ها	وزن مولفه
بعد اول رتبه اعتباری مستقل	۶۰٪	شاخص‌ها	وزن مولفه
		کیفیت دارایی	۲۱٪
		تسهیلات به کل دارایی‌ها	۹٪
		تسهیلات غیر جاری به کل تسهیلات *	۱۰٪
		تسهیلات غیر جاری به کل دارایی‌ها	۸٪
		تسهیلات غیر جاری به حقوق صاحبان سهام	۸٪
		نرخ رشد تسهیلات غیر جاری	۸٪
		ذخیره مطالبات به تسهیلات غیر جاری	۸٪
		نسبت سپرده‌های هزینه‌زا به کل سپرده‌ها	۸٪
		دارایی‌های درآمد‌زا به کل دارایی‌ها	۸٪
		بازده دارایی‌ها	۸٪
		نسبت دارایی‌های خارجی به دارایی در گردش بانکی	۹٪
		سرمایه‌گذاری‌ها به سرمایه پایه	۸٪
		دارایی ثابت و وثایق تملیکی به حقوق صاحبان سهام پس از کسر سود انباشته	۸٪
		جمع وزن‌ها	۱۰۰٪
		وضعیت تأمین مالی و نقدینگی	۱۸٪
		نسبت پوشش نقدینگی - LCR	۱۳٪
		نسبت خالص تأمین مالی پایدار - NSFR	۱۳٪
		سپرده‌های فرار به کل سپرده‌ها	۱۱٪
		خالص دارایی نقد به کل سپرده‌ها	۱۰٪
		تسهیلات به سپرده‌های سپرده‌های یک ساله و بالاتر	۸٪
		تسهیلات به کل سپرده‌ها	۸٪
		جمع صد تسهیلات کلان به کل تسهیلات	۹٪
		جمع صد سپرده کلان به کل سپرده‌ها	۹٪
		دارایی‌های نقد و معادل نقد به کل سپرده‌ها	۱۱٪
		دارایی‌های نقد و معادل نقد به کل دارایی‌ها	۱۰٪
			۱۰۰٪
		وضعیت سودآوری و سرمایه	۱۷٪
		بازده حقوق صاحبان سهام	۱۱٪
		حاشیه سود خالص	۱۰٪

۸٪		سود عملیاتی به تسهیلات اعطایی	۲۵		
۱۱٪		نسبت درآمد به دارایی های درآمد زا	۲۶		
۱۱٪		نسبت درآمد های مشاع به دارایی های درآمد زا	۲۷		
۱۱٪		خالص درآمد کارمزدی به کل درآمد ها	۲۸		
۱۳٪		خالص درآمد تسهیلات و سپرده گذاری به کل درآمد ها	۲۹		
۱۳٪		نسبت کفایت سرمایه	۳۰		
۱۲٪		نسبت کفایت سرمایه به حداقل کفایت سرمایه قانونی	۳۱		
۱۰۰٪		جمع وزن ها			
وزن شاخص	۱۵٪	وضعیت رقابتی			
۱۰٪		نسبت هزینه به درآمد به در کل شبکه بانکی انتخابی	۳۲		
۱۲٪		نسبت میانگین نرخ جذب منابع در کل شبکه بانکی انتخابی	۳۳		
۸٪		نسبت گردش دارایی درآمد زا در کل شبکه بانکی انتخابی	۳۴		
۱۰٪		نسبت تسهیلات به دارایی ها در کل شبکه بانکی انتخابی	۳۵		
۱۱٪		نسبت تسهیلات به سپرده ها در کل شبکه بانکی انتخابی	۳۶		
۱۱٪		نسبت نقد به سپرده ها در کل شبکه بانکی انتخابی	۳۷		
۹٪		نسبت بازده حقوق صاحبان سهام در کل شبکه بانکی انتخابی	۳۸		
۹٪		نسبت بازده دارایی ها در کل شبکه بانکی انتخابی	۳۹		
۱۰٪		نسبت حاشیه سود خالص در کل شبکه بانکی انتخابی	۴۰		
۱۰٪		نسبت بدهی به حقوق صاحبان سهام در کل شبکه بانکی انتخابی	۴۱		
۱۰۰٪		جمع وزن ها			
وزن شاخص	۱۲٪	وضعیت ریسک			
۱۱٪		جمع بدهی ها به جمع دارایی ها	۴۲		
۱۱٪		جمع بدهی ها به حقوق صاحبان سهام	۴۳		
۱۲٪		نسبت سود اتبایسته به دارایی ها	۴۴		
۱۲٪		جمع حقوق صاحبان سهام به دارایی ها	۴۵		
۱۵٪		نارزش روز وثایق به تعهدات ایجاد شده	۴۶		
۱۲٪		ارزش روز وثایق به مانده تسهیلات اعطایی	۴۷		
۹٪		میزان سرمایه مورد نیاز برای پوشش ریسک بازار به سرمایه	۴۸		
۹٪		سرمایه لازم برای پوشش ریسک اعتباری به سرمایه	۴۹		
۹٪		میزان سرمایه مورد نیاز برای پوشش ریسک عملیاتی به سرمایه	۵۰		
۱۰۰٪		جمع وزن ها			
وزن شاخص	۱۷٪	وضعیت مدیریت			
۱۱٪		سرنانه تسهیلات به پرسنل	۵۱		
۱۰٪		سرنانه سپرده ها به پرسنل	۵۲		
۱۰٪		سپرده بدون هزینه به کل سپرده ها	۵۳		
۱۰٪		نسبت کارکنان ستاد به صف	۵۴		
۱۱٪		سرنانه هزینه پرسنل	۵۵		
۱۰٪		سرنانه سود خالص پرسنل	۵۶		
۱۰٪		نرخ رشد تسهیلات یک ساله	۵۷		

۹٪		نرخ رشد درآمد	۵۸		
۱۰٪		نرخ رشد سپرده یک ساله	۵۹		
۹٪		نرخ رشد سود خالص	۶۰		
۱۰۰٪		جمع وزن ها			
وزن شاخص		مولفه های سایر ویژگی های کیفی		۴۰٪	بعد دوم : سایر ویژگی های کیفی
۱۶٪		تجزیه و تحلیل کلان صنعت بانکداری	۱		
۷٪		ساختار مالکیت و هیات مدیره و اثربخشی اعضا	۲		
۷٪		ساختار کمیته های فرعی هیات مدیره و اثربخشی اعضا	۳		
۱۵٪		وضعیت وام بین بانکی و اضافه برداشت از بانک مرکزی	۴		
۱۰٪		رضایتمندی مشتریان و شهرت نشان تجاری	۵		
۹٪		جدول گردش تسهیلات غیر جاری	۶		
۹٪		تنوع خدمات بانکداری و تنوع جغرافیایی سپرده ها	۷		
۸٪		توانمندی در سیستم بانکداری الکترونیک	۸		
۷٪		کیفیت اعتباری ۱۰۰ مشتری تسهیلات گیرنده اول	۹		
۱۲٪		اثرات مالیاتی قانون رفع موانع تولید ناشی از بنگاهداری	۱۰		
۱۰۰٪		جمع وزن ها			
وزن شاخص		مولفه های رتبه حمایت نهادی			بعد سوم : رتبه حمایت نهادی
۲۵٪		توانمندی مالی	۱		
۲۵٪		تاثیر در برند تجاری و ریسک شهرت	۲		
۲۵٪		میزان کنترل	۳		
۲۵٪		ارتباط مالی و تجاری	۴		
۱۰۰٪		جمع وزن ها			
وزن شاخص		مولفه های رتبه حمایت دولت			بعد چهارم : رتبه حمایت دولت
۳۰٪		سیاست عمومی دولت	۱		
۳۰٪		توانمندی مالی	۲		
۲۰٪		سهم از بازار سپرده ها و تسهیلات بانک	۳		
۲۰٪		تعداد مشتریان بانک	۴		
۱۰۰٪		جمع وزن ها			
وزن شاخص		مولفه های رتبه اعتباری کشور			بعد پنجم : رتبه اعتباری کشور
۵۰٪		سازمان همکاری و توسعه اقتصادی	۱		
۵۰٪		مؤسسات رتبه بندی اعتباری بین المللی	۲		
۱۰۰٪		جمع وزن ها			

فرایند رتبه بندی به این شرح خواهد بود که بعد از اینکه کمیته رتبه بندی به هر یک از شاخص‌های رتبه اعتباری مستقل و مولفه‌های سایر ویژگی‌های کیفی نمره‌ای از بیست اختصاص داد رتبه اعتباری شرکت بر اساس جدول ذیل مشخص می‌شود.

جدول ۶. معادل سازی علائم اعتباری مودیز به نمره ۲۰

Moody's	ATU	ارزش اعتباری
Aaa	20	بالاترین کیفیت با ریسک اعتباری حداقل
Aa	18	بالاترین کیفیت با ریسک اعتباری حداقل
A	16	کیفیت بالاتر از متوسط و ریسک اعتباری کم
Baa	14	متعهد ظرفیت کافی برای انجام تعهداتش را دارد
Ba	12	متعهد در کوتاه مدت نگرانی خاصی برای انجام تعهد ندارد
B	10	متعهد در شرایط جاری امکان انجام تعهداتش را دارد ولی آسیب پذیر است
Caa	9	متعهد آسیب پذیر است و به شرایط خوب اقتصادی برای انجام تعهداتش وابسته است.
Ca	8	در حاضر متعهد برای انجام تعهدات خود به شدت آسیب پذیر است
C	6	متعهد مستعد عدم انجام تعهدات نبوده و احتمالاً در شرف تقاضای ورشکستگی می‌باشد
D	4	متعهد در انجام تعهدات سررسید شده ناتوان می‌باشد.

منبع: یافته‌های تحقیق

سایر ابعاد و مولفه‌های الگوی پیشنهادی اثرات مثبت ۲ تا منفی دو خواهند داشت و باعث افزایش یا کاهش رتبه اعتباری خواهد شد.

جدول ۷. معادل سازی علائم اعتباری مودیز به نمره ۲۰

فاصله نمره	۱۷ الی ۲۰	۱۴ الی ۱۷	۱۱ الی ۱۴	۸ الی ۱۱	پایین تر از ۸
ویژگی‌های کیفی	مثبت دو	مثبت یک	۰	منفی یک	منفی دو

منبع: یافته‌های تحقیق

۷- نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با وجود این مسئله که؛ "الگوی رتبه بندی اعتباری بانک‌های پذیرفته شده در بازار سرمایه ایران چگونه باید باشد؟" شروع گردید. در این خصوص و در گام ابتدایی به بررسی پیشینه مطالعات رتبه بندی اعتباری پرداختیم و مشخص گردید که در زمینه رتبه بندی اعتباری جامع تاکنون هیچ پژوهشی در ایران صورت نگرفته است.

سوال اصلی یافتن مدل مفهومی اولیه برای رتبه بندی اعتباری بانک‌ها بود که برای کشف آن روش دلفی مورد استفاده قرار گرفت. با مطالعه رویه‌ای کلی افشا شده مؤسسات رتبه‌بندی بین

المللی و ملی و سایر تحقیقات علمی و دانشگاهی مدل مفهومی اولیه تدوین شد و سپس مورد نظر خواهی خبرگان قرار گرفت و نظرات ابرازی ایشان با استفاده از تکنیک دلفی و با هدف کسب اجماع مورد ارزیابی قرار گرفت. در نهایت الگوی نهایی بدست آمده شامل ۱- بعد رتبه اعتباری مستقل با ۶ مولفه های کیفیت دارایی، وضعیت تأمین مالی و نقدینگی، وضعیت سودآوری و سرمایه، وضعیت رقابتی، وضعیت ریسک و وضعیت مدیریت و ۶۰ شاخص، ۲- بعد سایر ویژگی های کیفی با ۱۰ شاخص، ۳- بعد رتبه حمایت نهادی با ۴ شاخص، ۴- بعد رتبه حمایت دولت با ۴ شاخص و ۵- بعد رتبه اعتباری کشور با دو شاخص می باشد.

در خصوص نوآوری این پژوهش می توان گفت غالب تحقیقاتی که در ایران در خصوص رتبه بندی شرکتها یا بانک ها صورت گرفته از نوع رتبه اعتباری مستقل یا توان مالی بوده و این تحقیق برای اولین بار به رتبه بندی جامع پرداخته است. همچنین عمده تحقیقات انجام شده در حوزه رتبه بندی بانک ها بصورت مقایسه ای می باشد و بانک ها را با همدیگر مقایسه و رتبه بندی کرده اند و جایگاه هر بانک نسبت به بانک دیگر مشخص می شود و به عبارت دیگر ranking بوده است و نه rating. این تحقیق الگویی را به دست می دهد که هر بانک به تنهایی و صرف نظر از وضعیت خوب و یا ضعیف دیگر بانک ها مورد قضاوت قرار بگیرد.

نتایج از حاصل تحقیق می تواند مورد استفاده گروه های ذیل قرار بگیرد.

۱- مؤسسات رتبه بندی اعتباری داخلی از الگوی پیشنهادی می توانند به عنوان راهنمای عمل برای رتبه بندی اعتباری بانک ها استفاده کنند.

۲- سازمان بورس و اوراق بهادار جهت تصمیم گیری در خصوص اعطای مجوز ضمانت اوراق بدهی و سایر مجوزها به بانک ها و موارد مشابه از این الگو برای رتبه بندی استفاده کند.

۳- بانک مرکزی برای نظارت بهتر بر وضعیت عمومی بانک ها و اعطای مجوز ضمانت اوراق بدهی و سایر مجوزها به بانک ها و موارد مشابه از این الگو برای رتبه بندی استفاده کند.

۴- سپرده گذاران در بانک ها و سرمایه گذاران در سهام بانک ها اعم از حقیقی یا حقوقی از نتایج رتبه بندی اعلام شده برای تصمیم گیری در خصوص انتخاب مقصد سرمایه گذاری بهره مند می شوند.

۵- شرکای تجاری و تأمین کنندگان بانک ها در داخل و خارج از کشور

۶- شرکت بورس و فرابورس برای تعیین الزامات پذیرش در بازار های مختلف از نتایج رتبه بندی یا مولفه ها و شاخص های مطرح شده می توانند استفاده کنند.

- ۷- سهامداران عمده بانک‌ها برای چاره‌اندیشی به موقع برای افزایش رتبه اعتباری بانک‌ها
- ۸- اعتبار دهندگان به بانک‌ها در بازار بین بانکی

منابع و مآخذ

۱. اسلامی، زهرا و همکاران (۱۳۹۰)، "ضرورت تدوین الگوی رتبه بندی بانک ها و ارائه مدل پیشنهادی"، سایت بانک سپه
۲. شاهرخی، سیده سمانه (۱۳۹۵)، "طراحی و تدوین مدلی برای رتبه بندی اعتباری شرکتها"، دانشگاه الزهراء، رساله دکترا
۳. شاهرخی، سیده سمانه و مشایخ، شهناز (۱۳۹۵)، "شناسایی شاخصهای تعیین کننده رتبه اعتباری شرکتها"، دانش سرمایه گذاری، دوره ۵، شماره ۱۹، پاییز ۱۳۹۵، صفحه ۲۵-۵۲
۴. شاهرخی، سیده سمانه و مشایخ، شهناز (۱۳۹۵)، "نظام رتبه بندی اعتباری شرکتها در دنیا"، فصل نامه پژوهش حسابداری، دوره ۴، شماره ۴، بهار ۱۳۹۴، صفحه ۱۳۱-۱۴۸
۵. جعفری، ابوالفضل و همکاران (۱۳۹۶)، "مدلی برای ارزیابی توان مالی بانک های ایرانی"، راهبرد مدیریت مالی، سال ۵، شماره ۱۷، صص ۱۳۳-۱۰۱
۶. جعفری، ابوالفضل و همکاران (۱۳۹۶)، "رتبه بندی بانک های ایرانی بر اساس توان مالی"، مطالعات تجربی حسابداری مالی، شماره ۵۴، تابستان ۱۳۹۶، صفحه ۱۹ تا ۴۴
۷. صاحبقرانی، امیر عباس و همکاران (۱۳۹۷)، "الگوی مفهومی رتبه بندی اوراق به پشتوانه دارایی در بازار سرمایه ایران"، مطالعات تجربی حسابداری، شماره ۶۰، صفحه ۶۱ تا ۷۶
۸. صاحبقرانی، امیر عباس و باباجانی، جعفر (۱۳۹۶)، "ابعاد رتبه بندی اعتباری صکوک منتشر شده در بازار سرمایه کشور"، تحقیقات مالی اسلامی، شماره ۱۴، صفحه ۳۹۷ تا ۴۲۴
۹. قاسم پور، شیوا و ارضاء، امیر حسن (۱۳۹۶)، "رتبه بندی بانک های خصوصی ایران بر اساس مدل کملز با استفاده از رویکرد ترکیبی فرآیند تحلیل سلسله مراتبی و آراس"، راهبرد مدیریت مالی، مقاله ۵، دوره ۵، شماره ۳ - شماره پیاپی ۱۸، پاییز ۱۳۹۶، صفحه ۱۱۸-۹۹
۱۰. محقق نیا، جواد و همکاران (۱۳۹۴)، "بررسی و مقایسه عملکرد بانک های دولتی و خصوصی بر اساس مدل کملز"، مدیریت فرهنگ سازمانی، دوره ۱۳، شماره ۲، صص ۴۶۱-۴۳۷
۱۱. محمد نژاد، فرشید (۱۳۹۴) امکان سنجی تاسیس مؤسسات رتبه بندی اعتباری، جزوه درسی
12. Credit Ratings Assignment Methodology. (www. ICAP. Gr)
13. Fitch Ratings (2006). Bank Rating Criteria. (www.fitchratings.com)
14. Moody s investor service (2016), Bank Rating Methodology, (www.moody.com)
15. Morningstar (2016), Bank Credit Rating Methodology, (http://news.morningstar.com)

16. RAM Rating (2008). Corporate Credit Rating, Rating Agency Malaysia, (www.ram.com.my)
17. Scope Rating (2016), Bank Rating Methodology, (www.scooperatings.com)
18. Standard & Poor's (2013). How we rate banks: (www.standardandpoors.com)

Credit Rating Dimensions of Iran Banks

Mohammad Javad Mohagheghnia^{1۸}

Wojollah Ghorbanizadeh^{۱۹}

Mohammad Khanzadeh^{۲۰}

Abstract:

One of the main challenges for the money and capital markets of the country at present is the failure to identify and disclose the credit risks of banks, institutions and financing instruments in these markets, and consequently the insufficient knowledge of investors about their existing risks.

Several ratings have recently obtained permission from the security exchange commission and require different ranking patterns for a variety of institutions.

This study attempts to provide a model for credit ratings of banks accepted in the country's capital market by examining the models used by major rating agencies and reviewing various studies and theoretical literature related to this subject and considering the local conditions.

This study is descriptive and comparative in terms of the purpose of the study as it attempts to define the credit rating pattern of banks. The first step in presenting this model is identifying the dimensions and components and ranking indices that have been asked by experts after studying the theoretical foundations and their views expressed using Delphi technique and with the aim of reaching consensus.

The final model obtained consisted of 5 dimensions of independent credit rating with 6 components of asset quality, financing and liquidity status, profitability and capital status, competitive status, risk and management status and 60 indicators, other Qualitative factors with 10 indices, followed by institutional support rank with 4 indices, followed by government support rank with 4 indices and country rate has two indices.

Keywords: Capital Market, Credit Rating, Rating Dimensions, Delphi Method, Ranking Pattern.

JEL Classification: C21, C51, C52

18. Assistant Professor, Faculty of Management and Accounting, Allameh Tabataba'i University

19. Associate Professor, Faculty of Management and Accounting, Allameh Tabataba'i University.

20. PhD student in accounting at Allameh Tabataba'i University (Corresponding Author)
khanzadeh.m@gmail.com